

O‘QUVCHILARNING INTELLEKTUAL SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR

Худойбердиева Мубия Эргаш кизи

Қоракўл туман мактабгача ва мактаб таълими бўлими. Методист

Pedagogik texnologiyalar ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, o’qitish va o’rganish jarayonlarini tizimli ravishda boshqarish uchun mo’ljallangan metodik vositalar, usullar, shakllar va yondashuvlar majmuasidir. Ular o’quvchilarning bilim, ko’nikma va intellektual salohiyatini eng yuqori darajada rivojlantirishga qaratilgan.

Pedagogik texnologiya (PT) – shunday bilimlar sohasiki, ular yordamida 3 – ming yillikda davlatimiz ta’lim sohasida tub burilishlar yuz beradi, o’qituvchi faoliyati yangilanadi, talaba yoshlarda hurfikrlilik, bilimga chanqoqlik, Vatanga mehr-muhabbat, insonparvarlik tuyg’ulari tizimli ravishda shakllantiriladi.

Pedagogik texnologiyalarning asosiy xususiyatlari:

1. **Tizimlilik va rejalashtirish:** Ta’lim jarayoni oldindan aniqlangan maqsadlar, vazifalar va natijalarga yo’naltiriladi. Har bir bosqich aniq rejalashtiriladi.
2. **Faollik va interaktivlik:** O’quvchilarning faol ishtiroki, mustaqil fikrlashi va ijodkorligi rag’batlantiriladi.
3. **Individual va kollektiv yondashuv:** Har bir o’quvchining qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlariga moslashtirilgan ta’lim beriladi.
4. **Baholash va tahlil:** O’quv jarayonida olingan natijalar muntazam baholanadi va tahlil qilinadi, zarurat bo’lsa, o’quv dasturi va metodlari qayta ko’rib chiqiladi.
5. **Innovatsionlik:** Yangi pedagogik yondashuvlar, texnologiyalar va vositalar joriy etiladi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning rivojlanishiga ta’sir qiluvchi omillar:

- Axborot-kommunikatsion texnologiyalarning keng tarqalishi
- Ta’lim sohasidagi ilmiy tadqiqotlar va yangi pedagogik konsepsiyalar
- Globalizatsiya va xalqaro standartlarga moslashish
- O’quvchilarning individual qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olishga bo’lgan talab

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning asosiy turlari:

- **Innovatsion texnologiyalar:** O’quv jarayoniga yangi pedagogik usullar va vositalarni kiritish.
- **Interaktiv texnologiyalar:** O’quvchilar va o’qituvchilar o’rtasida faol muloqotni ta’minlaydigan usullar.
- **Axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT):** Kompyuter, internet va boshqa elektron vositalardan foydalanish.
- **Loyihalash texnologiyasi (project-based learning):** O’quvchilarning mustaqil izlanish va ijodkorligini rag’batlantirish.

- **Kichik guruhlarda ishlash (collaborative learning):** O‘quvchilarni birgalikda bilim olishga undash.

Innovatsion, interaktiv, axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT)

Zamonaviy ta’lim texnologiyalaridan amaliyotda foydalanish o‘quvchilarning intellektual, ijodiy va axloqiy rivojlanishining zaruriy shartidir. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ta’lim muassasalarida AKT vositalarining mavjudligi o‘z-o‘zidan ta’lim jarayonida ulardan samarali foydalanish masalasini hal qilmaydi. Ular o‘qituvchi uchun ham, talaba uchun ham o‘ziga xos ma’no, mavzu mazmuni bilan to‘ldirilishi kerak. O‘qituvchi uchun ular pedagogik ish samaradorligini oshirish vositasi, o‘quvchi uchun ular uning bilim olish samaradorligini oshirish vositasidir.

Kompyuter ta’limi texnologiyalari - o‘qituvchining axborotni taqdim etish, uzatish va to‘plash, nazoratni tashkil etish va boshqarish bo‘yicha funktsiyalarining bir qismini modellashtiruvchi kompyuter texnologiyalari, telekommunikatsiyalar va interaktiv dasturiy mahsulotlarga asoslangan pedagogik shart-sharoitlarni yaratish usullari, vositalari majmuidir.

Innovatsion pedagogik texnologiyalar

Innovatsion pedagogik texnologiyalar ta’lim jarayonini yaxshilash va yangilashga qaratilgan yangi metod va vositalarni o‘z ichiga oladi. Ular an’anaviy ta’lim usullaridan farq qilgan holda, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muammolarni hal qilish kabi intellektual ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Innovatsion texnologiyalar quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- Differensial ta’lim — o‘quvchilarning individual qobiliyatlariga moslashtirilgan ta’lim berish.
- Loyihaviy faoliyat — o‘quvchilarga o‘z bilimlarini amalda qo‘llash imkonini beruvchi loyihalarni bajarish.
- Muammoli o‘qitish — o‘quvchilarda muammolarni aniqlash va ularni hal qilish qobiliyatini shakllantirish.

Interaktiv pedagogik texnologiyalar

Interaktiv texnologiyalar ta’lim jarayonida o‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasidagi faol muloqotni ta’minlashga qaratilgan. Bular quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- Munozaralar, debatlar, rolli o‘yinlar.
- Guruh ishlari, diskussiyalar.
- Savol-javoblar va fikr almashish.
- Interaktiv ta’lim vositalari yordamida (masalan, smart-lavhalar, elektron o‘quv dasturlari).

Interaktivlik o‘quvchilarning diqqatini jalb etadi, mustaqil fikrlashga rag‘batlantiradi va o‘rganish jarayonini qiziqarli qiladi.

Axborot-kommunikatsion texnologiyalar (AKT)

AKT ta’lim jarayoniga axborot va kommunikatsiya texnologiyalarini integratsiya qilishni anglatadi. Bu quyidagi vositalarni o‘z ichiga oladi:

- Kompyuter va noutbuklar.

- Internet va onlayn resurslar.
- Elektron o‘quv materiallari, dasturlar.
- Multimedia ta’lim vositalari (video, animatsiya, interaktiv testlar).
- Onlayn platformalar va masofaviy ta’lim tizimlari.

AKT yordamida o‘quvchilar o‘z vaqtida va joyda ta’lim olishlari mumkin, bu esa ta’limning moslashuvchanligini oshiradi. Shuningdek, ular axborotni tezkor qabul qilish va uni tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi, bu esa intellektual salohiyatni oshirishga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion, interaktiv va axborot-kommunikatsion texnologiyalar zamonaviy ta’lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan bo‘lib, ular o‘quvchilarning intellektual faolligini oshirish, mustaqil fikrlash va ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi.